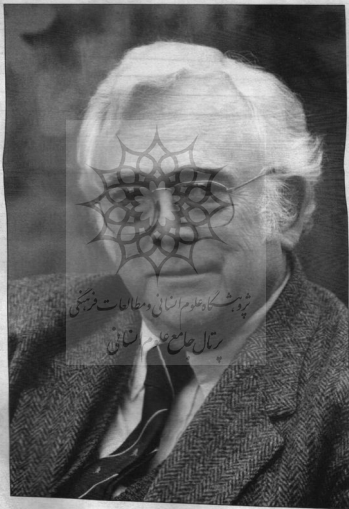

● محمدرضا فرزاد

یوزف اسکورسکی نویسنده بزرگ چک

زندگی پرماجرای یک شاهد عینی

Josef Skvoreck²

شروعشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جمع علم و دانش

من همه نظام‌های سیاسی اروپای قرن بیستم را تجربه کرده‌ام. تا سال ۱۹۳۹ لیبرال دموکراسی، از سال ۱۹۳۹ تا ۱۹۴۵ نازیسم، از سال ۱۹۴۵ تا ۱۹۴۸ سوسیال دموکراسی، از سال ۱۹۴۸ تا ۱۹۶۰ استالینسم، از سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۶۷ لیبرالیسم شش کمونیسم و در اگوست سال ۱۹۶۸ جهاد آنتیلاوار پائیزها.

تاریخ و فرهنگ چک در قرن بیستم روزگار پر تلاطمی را از سر گذرانده است. و شاید شاهد عینی راستینی که به بازگشت این تاریخ و فرهنگ پر ماجرا در قالب داستان پرداخته کسی نباشد جز «یوزف اشکورتسکی». بوانسلاو باوهراسکی، فیلسوف چک در جایی می‌گوید: «مردم چک در رابطه خود با سیاست همواره شکست خورده‌اند. آنان هیچ‌گاه بازیگران عرصه سیاست نبوده‌اند. فی‌المثل در اولین روزهای تهاجم نیروهای آلمانی در مارس ۱۹۳۹، رادوی دولتی چک به جای دعوت آنان به مبارزه و دفاع میهن‌پرستانه از آنان می‌خواست که آلمان‌ها را به عنوان یک ملت اروپایی با فرهنگ با شخصیت متمددن و خوشبخت‌دار خود تحت‌تأثیر قرار دهد. اما برخلاف دولت‌مردان و سیاست‌مداران چک، یوزف اشکورتسکی وجدان بیدار جامعه چک - به همراه خیل عظیم دیگری چون میلان کوندرآ، ایوان کلیما، هویمل هرابال، آرنولد لوشنیک و... همواره مردم را به شناخت و درک عمیق زمانه دعوت کردند. بسیاری از اینان از جمله یوزف اشکورتسکی بزرگ، تا آتزیو به بی‌عیندی خود حواسمه بودند به فرانسه. کماندا، هلیس و... و این ۰-۰-۰، امری را خودخواسته آنان را در معرض چالش‌ها و فرصت‌های زبان دیگری قرار داد. شاید تنها اشکورتسکی و کوندرآ بودند که در آن جهان غریب به گردش بی‌جوانه‌های پرداختند و زبان مقصد را به خاله جدید خود بدل کردند. کوندرآ به فرانسه نوشت و اشکورتسکی به انگلیسی. به هر حال تبعید لازمه نوشتن است. تبعید نویسنده را با زبان بیگانه‌ای آشنا می‌کند. نویسنده زبان مادری خود را غریبه می‌سازد و غریبه می‌نویسد، و هر نوشتاری مبتنی بر برون‌رفتی از زبان هنجار است و قرار گرفتن در زبانی مبدعانه و غریبه و بدین ترتیب، هر نویسنده‌ای در تبعید به سر می‌برد.

یوزف اشکورتسکی در سال ۱۹۲۴، در اناخلف بوهم چک به دنیا می‌آید. در سال ۱۹۲۲ از امپریسین برنال، شهر ۰-۰-۰ فارغ‌التحصیل می‌شود. به عنوان کارگر «یوزف گوبلز» در یک کارخانه هواپیماسازی آلمانی به بیگاری مشغول می‌شود. پس از جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۵۲ مدرک دکتری فلسفه خود را از دانشگاه شارل، پراگ دریافت می‌کند. در فاصله سال‌های ۱۹۵۲ تا ۱۹۵۴ در ارتش چکسلواکی به خدمت سربازی مشغول است. بعد هم برای امرار معاش به عنوان ویراستار کتب ادبی در «انتشارات ادنون» به کار می‌پردازد. اولین رمان او «میدل‌ها» در فاصله سال‌های ۱۹۲۹ - ۱۹۳۸ نوشته می‌شود و تا سال ۱۹۵۸ فرصت انتشار نمی‌یابد. لیکن به‌محض انتشار، بی‌درنگ از سوی حزب کمونیست به عنوان کتابی منقطع محکوم می‌شود. کتابی که آشکارا بوطیقای فراتر از سوسیالیستی را زیر پا می‌گذارد. به‌عزم بسیاری از منتقدان این رمان آغاز فصل نویسی از ادبیات چک را رقم می‌زند. فصلی که سیطره رئالیسم سوسیالیستی و ادبیات مزدور و کرایه‌ای پایان می‌گیرد. پس از آن چند کتاب دیگر می‌نویسد و منتشر می‌کند. پس از تهاجم ارتش روسیه به سال ۱۹۶۸ اشکورتسکی به همراه همسر بازیگر، خواننده و نویسنده‌اش - زدنا سایوروا - به کانادا عزیمت می‌کند و در همان‌جا کار نوشتن را از سر می‌گیرد. چندی بعد در گروه ادبیات انگلیسی تورنتو به تدریس مشغول می‌شود. در سال ۱۹۷۱ یوزف و زدنا گروه ناشران در تبعید، ناشران ۸۰ نفره را تأسیس می‌کنند و سال‌های سال آینه ادبیات ممنوع سال‌های اختناق می‌نویسند. بوانسلاو هالو، نماینده‌معاونیس بزرگ چک سال‌ها بعد نشان شیر سفیده را به همین خاطر به اشکورتسکی اعطا می‌کند. اکثر کتاب‌های او به زبان انگلیسی موجودند. کتاب‌های بزرگ و پرآوازه‌ای چون «دوشیزه سیلور» «جمهوری فوایش»، «فصل تلاطم»، «مهندس روح بشر» «بازی معجزه» «دورواک عاشق» و «دو قتل در زندگی دوگانه من». دو رمان کوتاه «ساکسیفون پاس» و «اموکه» و مجموعه داستانی به نام «وقتی حوا عربان بوده» از آثار محبوب او هستند. او همچنین چهره رمان‌کار گامی با حضور شخصیت محوری ستوان بورووک، از دایره قتل پلیس چک به رشته تحریر درآورده است. رفتار سوگوارانه ستوان بورووک، «کنه‌های پدر کونوکس» و

Josef Skvorecký

سرانجام ستوان بوروواک و «پازگشت ستوان بوروواک» او همچنین به اتفاق دوست شاعرش «بان زابرانه» با هم سه کتب کراکنهای دیگر نوشته‌اند: «قتلی برای لوک»، «قتلی به دست وکیل» و «قتل یا ضمانت» که هیچ‌یک تاکنون به انگلیسی ترجمه نشده‌اند. او همچنین به اتفاق همسر رمان‌نویس‌اش سه رمان جنایی به زبان چک نوشته‌اند: «دبدار کوتاه»، «با قتل»، «دبدار پس از سال‌ها»، «با قتل» و «دبدار جز پایان یک روزگار». با قتل او فیلم‌نامه‌های بسیاری نیز برای سینما و تلویزیون چک نوشته است. فیلم بلند «گردان زرهی» که از رمان جمهوری فواعتش او اقتباس شده اولین فیلمی بود که پس از سیری شدن دوره سلطه استودیوهای دولتی، توسط یک کمیته خصوصی ساخته شد. این اثر به پرفروش‌ترین فیلم سال‌های پس از سقوط کمونیسم بدل گشت.

گراهام گرین، میلان کوندرا، جرج اشناپنر، مارک استرند و بسیاری دیگر شیفته ادبیات اقتضار، گرم و صمیمی انشورانسکی هستند. او جوایز بسیاری از مجامع ادبی و دانشگاه‌های جهان دریافت کرده است. بورسیه گوگنهایم، دکترای افتخاری از دانشگاه‌های نیویورک و کالجاری کاتادا، نشان شوالیه هنر و ادبیات فرانسه، عضو افتخاری انجمن هنر و علوم آمریکا، عضو افتخاری انجمن برآگ و...

امید آن دارم در فرصتی دیگر به شرح و معرفی شایسته‌تری بپردازم؛ فرصتی که از تب و تاب این روزها به دور و مجال آرامشی باشد. شما را اینک به دنیای یوزف انشورانسکی نویسنده خوب و انسان خوب‌تر دعوت می‌کنم.

Yusef Skvorecky

